

tako človeško. V drami je nekaj prizorov, ki brez dvoma sodijo v vrhunc francoske poezije in bi tudi danes lahko v marsikaterem srcu prebudili spoznanje, da bi bilo treba končno ustaviti večno bratomorno vojno človeškega rodu.

Corneille je poveljal junaštvo, predvsem individualno junaštvo, zakaj izbral je izjemne posameznike z izjemnimi lastnostmi, ljudi z močno, svobodno voljo, vendar z zelo različnimi značaji. Corneillove drame so »visoka šola veličine ljudi, ki jo dokazujejo s svojimi dejanji in zato zbuja občudovanje... Vse Corneillove tragedije so polne junakov, ki so sposobni izjemnih žrtvovanj, zatajevanj, premagovanj vsakršnih ovir, hkrati pa so sposobni tudi najbolj mile ljubezni. Slava, junaštvo, milina, krepost so osnovne vrline njegovega tragičnega sveta. Druga vrsta Corneillovih junakov pa sodi med spletkarje, makiaveliste, karieriste, lažnivce in hudodelce, ampak tudi negativni junaki so upodobljeni s tako prepričljivostjo in resničnostjo, da niti za hip ne moremo podvomiti vanje. Tudi te negativne lastnosti presegajo običajno človeško mero in v svoji negativni popolnosti zbuja občudovanje.« (Jože Javoršek: Corneille in njegova dramatika. Knjižica Kondor 255, Mladinska knjiga, Ljubljana 1990).

In kakšen junak je Horacij? Corneille je ustvaril lik zagnanega patriota, požrtvovalnega do skrajnosti, zaslepljenega v domovinski vnemi, moža, ki se v prid Rimu odreče lastnemu čustvenemu svetu in brez omahovanja tvega življenje, v zameno pa pričakuje slavo. Ko pa svoj cilj doseže, ko svoji domovini izbori zmago, prestopi magično mejo med surovostjo, v spopadu dovoljeno in v miru prepovedano. Z umorom lastne sestre postane zločinec. Zločinec, ki se svojega zločina zaveda in ve, da je zaslužil smrt. »Véliki« Corneille nas preseneti in dopusti, da mu kralj Rima prizanese, ker se mu zdi potreben za blaginjo mesta in za utrditev svoje lastne oblasti.

Ali je bila pomilostitev za Horacija nagrada za zmago ali ga je z njo kralj kaznoval, kakor je v resnici zaslužil, saj bo moral, obremenjen z zločinom, živeti in doživljati usihanje svoje slave, ki je pač minljiva? Corneille je povedal zgodbo, sodbo pa je prepustil nam... Prepričal nas je, da so njegovi junaki sposobni z lastno voljo posegati v dogodke v skladu s svojo etiko, da niso le igrače usode in volje bogov, ampak je vsak zase v mejah človeških sposobnosti samostojno bitje. Zato so Corneilla ljubili kralji, cesarji, vojskovodje in drugi odločilni usmerjevalci toka evropske zgodovine. Zanimanja pohlevnih ljudi ni zbudil nikoli...

1. oktobra je minilo 310 let od smrti Pierra Corneilla. Slovenci smo doslej doživeli postavitev ene njegove drame, in sicer komedije *Odrska utvara*. Skoraj neopažen je pred leti izšel prevod *Polyeucta*, pozneje tudi *Odrske utvare* in *Cida*.

Pierre Corneille

HORACIJ

SABINA:

Naj žalost vaše jeze ne izziva,
v nesreči strašni je opravičljiva:
če strela, grom grozita nam z oblakov,
omaje se celo pogum junakov; [...]

ker v taki stiski upiram se solzam,
pogumna žena sem in ni me sram. [...]

JULIJA:

Dovolj pogumna za srce povprečno,
ki je v nevarnosti takoj nesrečno,
a plemenite duše to ni vredno,
ta v zmago véruje povsod in vedno. [...]
Naj strah vas ne vznemirja brez prestanka,
na zmago mislite, saj ste Rimljanka!

SABINA:

Rimljanka sem, ker žena sem Rimljana;
ta čast mi je s poroko res priznana,
a te vezi bile bi, žal, usodne,
če naj zato pozabim kraje rodne.
O Alba moja, ki si me rodila,
ljubezen moja prva, Alba mila!
Zdaj strah, ker vojna je med nama dvema,
pred zmago in porazom me prevzema.
O Rim, kaj res naj kriva bom izdaje?
Sovražnike obeh poišči raje!
Ko zrem z obzidja tabora oba,
na óni strani brate, tu moža,
nebo prosjačila naj bi brezbožna,
da zmagaš in ti Alba bo podložna?
Vem, Rim, da že od svojega nastanka
osvajaš svet in ti moči ne zmanjka,
nihče te v tem pohlepu ne ustavi
pred mojim ljudstvom v moji očetnjavi. [...]

KURIACIJ:

Kdo bi verjel, kajne? Obe armadi
razvneti v boj pognali bi se radi;
s pogledom srepim sleherni vojak
ponosno komaj pričakuje znak,
ko naš poveljnik v hipu vse odrine,
pred čete stopi, prosi hip tišine
in reče: »Kaj počenjamo? Rimljani,
le kakšen demon nam sožitje brani?
Naj že razum nam srca razbistri:
sosedje smo, sorodniki mi vsi
s porokami, saj so v družini vsaki
sinovi naši zetje vam, nečaki.
V dveh mestih rod je vaš in rod je moj.
Zakaj bi se pobili med seboj,
saj vsak mrlič bo zmagovalcu rana
in vsaka smrt povsod objokovana! [...]

Pozábimo, kar loči naši mesti,
 bodímo spet sorodniki si zvesti.
 Če pa nas goni le pohlep po vladi,
 če naj zato borita se armadi,
 ustrezimo mu z malo manj krvi,
 ki naj nas združi, ne pa razdeli.
 Zastopniki naj se za nas bore.
 Vsak narod naj izbere, kogar ve;
 usode naj odločijo zakoni,
 kdor zmaga, temu naj se drug ukloni. [...]«
 Kot da ta predlog srd iz src izžene,
 vsak se ozrl v nasprotne je vojake,
 spoznal med njimi brate, strice, svake,
 začuden, da je sploh bilo mogoče,
 da je njih kri preliti želel vroče. [...]

Treh borcev treba je; da cvet junakov
 izberejo, se trudi svēt veljakov. [...]

Rim res ne razmetava spoštovanja,
 edino prav je, da ga vam poklanja.
 Vas, vaša brata izbral je Rim oholi,
 vi ste vojščaki, ki ste mu po volji.
 Njegov ponos se dviga vedno više,
 vse tri branilce izbral je iz iste hiše.
 Naj nam dokaže ta izbor moči,
 da brez Horacijev Rimljanov ni. [...]

Ker sestra z enim vas je omožena,
 pri vas izbral sem njo, ki mi bo žena;
 po vsem, kar sem, kar biti si želim,
 mi, skoraj kakor vam, je blizu Rim. [...]

Ker Rim izbral je borce najbolj zmožne,
 že zdaj prištevam se med vam podložne.

HORACIJ:

Nikar za Albo, bojte se za Rim;
 slabo izbral je, kakor se bojim,
 slepota utegne stati ga dragó,
 imel je možnost, a izbral slabo.

Junaških rok premore brez števila,
 njih vsaka bolje zanj bi se borila;
 četudi ta izbor nam smrt prinaša,
 s ponosom me navdaja slava naša,
 z zaupanjem junaštvo v meni rase,
 najboljši nisem, a zaupam vase. [...]

Kdor tvega vse za zmago, ne propade;
 kako naj umre srce, prepolno nade? [...]

KURIACIJ:

Prav to povod za moje je gorje:
 kar hoče Alba, brani mi srce.
 Da rodna Alba pade, naj želim?
 Da z zmago stre mi nade mesto Rim?
 A če se mi izpolni hrepenenje,
 naj cena zanj prav vaše bo življenje?
 Le kaj naj upam, kaj naj sploh želim?
 Kdor bo premagan, jokal bom za njim.

HORACIJ:

[...] Smrt plemenita vredna je zavisti.
 Prav rad umrem, če Rimu to koristi. [...]

KURIACIJ:

Poslej naj zemlja se, pekel, nebo
 vsi združijo in naj nad nas gredo; [...]
 ni krutejše, ni strašnejše stvari
 kot čast je, ki obema zdaj grozi.

HORACIJ:

Usoda, ki nam v slavo pot zdaj kaže,
 zvestobo bo izpričala najlaže:
 v kar naju sili, je nesreča bedna,
 ki naj razsodi, koliko sva vredna;
 ker naju dvignila je iz povprečja,
 pot najina je težja, toda večja.
 Da v dobro vseh sovražnika napadeš
 in s tujcem čim bolj hrabro se spopadeš,
 dolžnost je vsakogar, ki čast ga vodi,
 od nekdanj takih je dovolj povsodi;
 za dom umreti častna je zadeva,
 za tako smrt si vsakdo prizadeva.
 A kruto bítí tistega v obraz,
 ki ga občutiš kot svoj drugi jaz,
 napasti Albo, ki jo brani zvesto
 svak, ki ti sestro daje za nevesto,
 vezi zavreči, uničiti za Rim
 moža, ki se počutiš eno z njim?
 Za nas primerno je junaštvo tako,
 ki izključuje ljubosumnost vsako:
 le malokdo dojel je srž stvari,
 da bi pozelel take si časti.

KURIACIJ:

Imena naša bodo slavna, večna.
 Res se ponuja nam prilžnost srečna. [...]
 Naj bo še taka cena prazne slave,
 neznan sem raje kot krvnik države.

Lahko povem – in vi ste priča moja –
 da nisem branil se dolžnosti boja;
 prijateljstvu, zaroki in ljubezni
 sem se odrekel v odločitvi trezni.
 Ker mi je Alba, kakor vam je Rim,
 zaupala, da zanjo se borim,
 se moram v boj, kot vi za Rim, podati.
 Pogumen sem dovolj, a človek hkrati. [...]
 Rimljan pač nisem, in – bogovom hvala –
 človeška čustva so mi še ostala. [...]

HORACIJ:

Končajva, ta pogovor je odveč,
 branite Albo, ne poznam vas več.

KURIACIJ:

Jaz pa poznam vas, to je v srcu rana.
 Ta trpka vnema meni je neznana;
 kot najina nesreča je brez meje,
 vam ne pristaja, mene ne ogreje. [...]

STARI HORACIJ:

Kaj? Rim je torej zmagal?

VALERIJ:

Verjemite;

vaš sin je zmagal, vi pa mu grozite.
 Sam proti trem; boj bil bi neenak,
 a drugi ranjeni so, on krepak,
 ker pa za tri ni bil dovolj močan,
 pred njimi je pobegnil daleč stran.
 Zvijacha v boj prinesla preobrat je:
 brž se ločili ranjeni so bratje,
 sledili so mu, kot je mogel kdo,
 ta ranjen manj, a drugi bolj hudo.
 Vsak hoče ujeti ubežnika čim preje,
 kdor manj je ranjen, teče pač hitreje;
 tako ločili so se na tej poti.
 Horacij plane, prvega se loti,
 bil je vaš zet – in ga takoj premaga.
 Priteče drugi, zgrožen – in omaga;
 čeprav Horacija srčno napade,
 ves oslabeled od ran na zemljo pade ...
 Vsa Alba v strahu, da mu ni pomoči,
 priganja tretjega, naj brž priskoči.
 Ko ta, izčrpan od nešteti ran,
 doseže brata, boj je že končan.
 Vendar Horacija takoj napade,
 ta boj je še podvojil naše nade,
 pogumni Kuriacij brez moči je,
 ne reši brata, svojo kri prelije.

Od divjih krikov svod neba trepeče,
od groze rjove Alba, Rim od sreče. [...]

HORACIJ:

Premagal sem ga, da sem rešil Rim,
a ker ga ljubiš, jokaš zdaj za njim? [...]
Ljubezen tvoja je na vek končana,
preženi jo s srca, le Rimu vdana,
in obožuj prihodnje zmage moje.

KAMILA:

Barbar, to zmoglo bi srce le tvoje!
Prej sestro v meni si imel ljubečo,
zdaj sem nevesta, ki si vzel ji srečo.
Povsod sledila tvojim bom stopinjam,
da te na smrt Kuriacija spominjam. [...]
Nesreča spremlja tvoje naj življenje,
da mi zavidal bridko boš trpljenje,
naj podlost umaže slavo ti sedanjo,
ki si, barbar, tako ponosen nanjo!

HORACIJ:

[...] Več kot človeku, ki si ga ljubila,
si dolžna Rimu, kjer si se rodila.

KAMILA:

Da Rim bi mi ljubezen bil edina?
Saj Rim je krivec tvojega zločina!
Rim, kjer si rojen in ti je najdražji,
ker te slavi – ta Rim srce sovraži! [...]
Zidovje naj razpade v ruševine,
naj mesto Rim od lastnih rok pogine! [...]
Ob zadnjem dihu zadnjega Rimljana
naj umrjem srečna, ker bom maščevana. [...]

HORACIJ:

Zares se zdi krivično, da je vsa
oblast nad srci mož v rokah žena,
te zmagovalke šibke, omahljive
nesreče plemenitih mož so krive.
Kako ničéva je zdaj slava moja! [...]

STARI HORACIJ:

Kdor se nad druge dviga v svoji slavi,
nebo na zemljo kruto ga postavi.
Užitek vsak nam z žalostjo razblini,
slabost nam krati pota k veličini. [...]
Saj hčerko sem rodil, nevredno Rima,
in sina, ki odslej časti več nima. [...]

HORACIJ:

Preliti smete mojo kri v zameno,
tako kot jaz za Rim pretil sem njeno. [...]
Horacov rod odrešil sem zločina,
zdaj jaz rodu sramota sem edina. [...]
Moj kralj, le redko videti se da
popolnost plemenitega srca. [...]

Da bi se hvalil, to mi pod častjo je,
samí ste videli spopadov troje,
a žal potem zagrešil sem dejanje,
ki omajalo mi ponos je nanje. [...]
Če nočem si oblatiti spomina,
rešiti more čast mi smrt edina. [...]

KRALJ:

Zločin, ki se je zgodil vpričo nas,
v nebo po maščevanju dviga glas,
izgovor zanj ni prvi vzgib srca,
zločin je in je res dejanje zla. [...]
A če pogledamo moža, ki kriv je,
pa ta zločin, čeprav zločin grozljiv je,
je delo roke, meča, ki sem z njima
postal kralj Albe in ostal kralj Rima. [...]
Dar, da deželo ubraniti znajo,
le redkim smrtnikom bogovi dajo.
Prav ti možje opora so kraljeva,
zato jih splošni zakon ne zadeva.
Molči naj zakon, greh naj Rim prikrije,
kot Romula prikril je hudobije. [...]
Bogovom jutri dolžni smo daritev,
a le kako naj sprejmejo molitev,
če svečeniki še pred darovanjem
ne zbršejo sledu za zlim dejanjem?
Naj oče poskrbi za to in hkrati
Kamile manom mora žrtvovati.
Žal mi je zanjo. Dajem vam povelje,
da ji izpolnim vsaj ljubeče želje:
ker isti dan usoda je enaka
zadela njo in njenega junaka,
naj vsaj v gomilo skupno isti dan
ljubeči par bo skupaj pokopan.

Prevedla in priredila Marija Javoršek